

Nada
Matičič

Stolp stare gospe

Mestnim očetom so naredile precej preglavic tri stvari: deset zajetnih kostanjev, stolpičasta hiša in stara gospa v njej. Kostanji in hiša niso bili poseben problem, trd oreh pa je bila trmasta ženska, ki se ni hotela izseliti. Niti slišati ni hotela nič o tem. Pa jih je letos našela že petinosemdeset. Zaradi nje se je poseg zavlekel, cesta je morala počakati, in kot se v takih primerih rado zgodi, je zadeva prišla med ljudi in za-

čeli so se oglašati varuhi narave in zeleni in vsi taki, ki so jim pri srcu drevesa, stare hiše in stari ljudje.

Na večjem travnatem zemljišču med stanovanjskimi bloki, hrastovim hribom in bivšo magistralno cesto je rastlo deset mogočnih kostanjev okoli vsaj devetdeset let stare hiše, ki si jo je izmislil arhitekt takoj po potresu. Kljub odrgninam in starostni sivini je učinkovala impozantno, presenetljivo sprto z novim okoljem. Vsako pomlad se je kakor kostanji odela v zelenje, ki se je vzpenjalo do balkonov in čez in po južnem stolpiču pritipalo do oken. V dolgih letih so kostanji, ki so tu in tam segli prav v ostrežje, nanosili listja v žlebove, nastlali del strehe z odpadki in veter je dodal semenje pa je tam zgoraj nastal vrtniček z brezo, mladikami, travo in mahovjem. Na vsaki strani sta se iznad vrtniča dvigovali strehi severnega in južnega stolpa. Špici njunega ostrejša je še krasil leseno rezljan trikotnik, okrašen z lističi in školjko, v kateri so gnezdili golobi. Ti so odlagali iztrebke na nadzidne okenske loke, da so se komaj še videli iz umazane gmote, kar se je špičilo visoko v steno. Okna niso uokvirjali le pilastri in loki, nanje so se ob strani obešale kamnitne figure, nežni obrazi deklet s pojočimi usti. Kdorkoli se je ozrl nanjo z namenom, da si jo pozorneje ogleda, mu je zapelo pri srcu: hiša je pela nežno in otožno, kot bi se nenehno poslavljali od življenja, čeprav so ji usta v desetletjih pridno mašili vreme in ptice... Samo mestnih očetov pojoči obrazi niso niti malo ganili... Stolpička v celoti še ni kazala kakih usodnih metastaz, da bi jo lahko kar brez pomišljanja odstranili. Kakor se kostanjem ne morejo zmeriti leta kar na oko, tako se tudi stolpički niso mogla, a še manj stari gospe, ki je prebivala v južnem stolpu. Za svojeglavo gospo sta bili značilni dve lastnosti, spričo katerih jo je bilo toliko težje v kaj prisiliti: bila je namreč ponosna na svojo starost in smrtno je sovražila domove za starce. Ni dolgo, ko jo je namreč prisililo vprašanje vnukov KAJ BI STORILA, BABI, ČE BI TI PODRLI HIŠO? da je začela razmišljati o tem. Namig? Ovinkarstvo, pripravljanje terena, mehčanje? Tedaj jim je kar naravnost povedala, da prvič še ni zrela za kak dom, drugič, da sploh ne bo nikoli zrela za kak dom. In če se je seveda hočejo znebiti, jo lahko spravijo na Studenec, nikakor pa ne v hiralnico. Tako jim

je rekla in še kar mirno. Ni bilo videti, da bi se razburila. To jim ni bilo všeč. Kar je kazalo, da je popolnoma nesprejemljiva za kak resen dialog o svoji prihodnosti. Leta so ji vendar šteta. Saj sploh ne misli na leta, preklemana babica živi tako, kot da bo večno živela.

Prav zato ima rada stolpič, ker se ji kot na zaslonu kažejo vsakodnevne spremembe in kjer se ji letne menjave simbolično odslikavajo skozi okna. Če ji tole vzamejo, izgubi identiteto. In kaj bo brez nje? Vsako leto jo je občutno manj, čeravno zelo poredko pomisli na odhod. Vsako leto ji je podarjeno in vsako leto pomeni še eno življenjsko preizkušnjo, še eno stopnjo modrosti več, še eno leto vedenja in uživanja sveta, ki se ji ponuja... Zdaj narava prihaja k njej, kot prihaja preteklost. Obiskujeta jo in si res ne more misliti kaj bolj idealnega od stolpiča za take obiske. Žal, vnukinje in pravnuki nje in stolpa ne morejo prav razumeti. Nihče razen nje ne živi več v stolpičasti hiši in to je tako kot z vsako stvarjo, na katero se najprej navadiš, pozneje se odvadiš, izgubiš stik in nekoč najdražje lastnine postanejo odtujene.

Stara gospa ima še eno veliko prednost ali milost – preteklost. Včasih, zelo poredkoma, kaj potrka na njeno vest, včasih zelo pogosto sanjari in beži nazaj, kot se odvija trak njenega dolgega življenja. In ko se poslovi od spomina, nikoli ne pozabi pristaviti: Je že moralo tako biti za tale trenutek. Moj bog, če bi vso preteklost pozabili, kako strašno prazna bi bila naša sedanjost! Zato je strašno gledati starce, ki se ničesar več ne spominjajo... Stara gospa je bila zelo realna s sedanjostjo, s preteklostjo pa si je dovolila miselne preskoke v razne sanjarije in privide, celo praznoverju se ni povsem odrekla. Končno je imela tudi presneto dober razlog za to.

Ko je Barbari verjetno ušlo vprašanje o možni odstranitvi stolpičke, je imela stara gospa potem kar več dni dolge samogovore s preteklostjo; še bolj resno pa se ji je zastavljalo vprašanje prihodnosti. Kaj je zanjo prihodnost? To, kar ima zdaj, mora imeti še jutri in pojutrišnjem, če ga bo dočakala. To je prihodnost, v tej hiši, kjer je preživela več kot šestdeset nepretrganih let. In koliko življenj! Če ji je usojeno v njej preživeti vsaj še majčken košček časa, to bo prihodnost, ki si jo želi. A če ji hočejo vzeti tako prihodnost – in zdaj je postala celo dramatična – potem »samo prek mojega trupla« in podobno... S tem je ta problem odmahala in se za zdaj ni več vračala k njemu.

Ko je njen mož Martin Prvi kupil stolpičko, ni rekel brez ponosa: »Vidiš, žena, pa še tele kovanje sem dobil zraven... Seveda jo je kupil predvsem zaradi obeh stolpov, ker hiša, ki ima dva stolpa, daje vtis graščine. Prav taka hiša ga je potrjevala. Človek, ki si je rad vihal brke navzgor, se vsak dan vsaj trikrat postavil pred ogledalo in se ogledoval od nog do glave. (Posebno v času, ko ga je razvnela glavna računovodkinja Justi!) Saj vemo, kako je to, kadar se star panj vname – in stara gospa je na to gledala z zmigajočimi rameni. Rada se je pobahala, da ima vso svojo družino v malem mezinu in celo to, da lahko gleda ljudem v duše. Posebno zdaj, »ko sem že malo starejša«. Martin Prvi je moral imeti prav to stolpičko že zaradi METEORJA. Lastnik tovarne koles in motorjev si je namreč na še nezazidanem zemljišču postavil tovarno, pri tem pa ni podrl niti enega kovanja, ker je vedel, da nobena tovarna ravno ne more lepoto učinkovati, zato jo je »polepšal« z zelenjem... Stolpičke ni bilo treba lepšati. Mirno je kraljevala v zelenju in soncu, vsega je imela dovolj. Navzlic bližini si nista bili stolpička in METEOR nič na poti. Zato je njun

gospodar obe enako častil, hiša je sodila k tovarni in tovarna k hiši. Deset mogočnih kostanjev – že pred desetletji so bili kar košati – pa je naredilo prijeten vtis za oko in oddih. Martin Prvi je imel rad vse, kar je bilo veliko, mogočno, doneče, kar je nenehno potrjevalo, da deluje, se giblje, razcveta, bil je ponosen na METEOR, saj se je vse mesto vozilo na njegovih kolesih in motorjih. Imel je res poslovno srečo, vse se mu je dobro obračalo, česar se je že lotil. Ker je imel lepo postavo in junaške brke, je imel srečo pri ženskah, pri balinanju, pri pitju mu ni bil nihče kos in še nič se mu ni poznalo, toliko dobre pijače je lahko spravil pod streho; lahko bi se reklo, da je bil rojen pod srečno zvezdo, čeprav je bil rojen na veliki petek. Toda je že tako, da popolne sreče ni in zato je imel Martin Prvi očitno smolo s potomci. Tega pa je bila seveda kriva njegova deset let mlajša žena. Rodila mu je Marjeto in Ano in prav tedaj, ko je na svet privekalo tretje dete, in to moško, so mu ponagajale sojenice: Martin Drugi bo imel kratko življenje... In res ga je imel. Samo pet let je lahko Martin Prvi oboževal Martina Drugega, pet let je gojil upanje na še močnejši METEOR, ki mu ga bo pomagal razširiti sin z nadaljevanjem očetovega izročila... In glej, žena je zakrivila sinovo smrt, žena je bila večni kamen spotike, kriva za vse nevšečnosti, ki so se dogajale Martinu Prvem ali njegovi fabriki. Ko se mu je rodil vnuk Martin Tretji, ki sicer ne bo nosil njegovega imena, mu je spet zrastle upanje. Toda prepozno. Nekega vročega petka je Martina Prvega pobrala kap. In spet je bila kriva njegova žena. Tako človek lahko na lepem umre zaradi povsem nepomembne reči, kot je recimo zlat obesek na zlati verigi, ki ga na neki oficialni svečanosti ni nosila okoli vratu, ker ga je nekam založila. Zato je Martin Prvi pobesnel in kmalu nato umrl. Obesek je seveda predstavljal METEOR v obliki kolesa, in ker je bila Martinova žena sprta s kolesi, se je večkrat spraševala, čemu bi ga morala nositi okoli vratu. Smrt ji sploh ni šla do živega, pač pa razlog smrti. Zato se je kasneje morala precej pogosto prav praznoverno bati, da ji on še kaj ne zagode iz onkraj. Do stvari, ki segajo čez, skrivnostnih in nezaznavnih, globoko potisnjenih v prepadih duhovnega sveta, je imela prav svojstven odnos. Kaj moreš za to, če komu smrt privoščiš? Zaradi boljšega življenja, ki ni in ni hotelo priti. Že od zametka METEORJA, že od prve delavnice na neki daljni Via del Duomo in pozneje, ko je bila cela stran Via del Duomo njihova in ko je zrastle in z vojno propadel METEOR, ko se je preselil v to mesto in se je v senci kostanjev med stolpičasto hišo in fabriko nadaljevalo njeno garanje, ne da bi ona sama imela kaj od tega bogastva, sicer pa si bogastva ni nikoli želela – želela si je samo boljšega življenja, več počitka, miru in ljubezni. Vsega tega pa pod tole streho ni bilo. Ni bilo mogoče, dokler je živel Martin Prvi. Zato je gojila upanje na pozneje, ko bo svobodna. Misel se ji ni zdela niti najmanj pregrešna, a ko je gledala, kako mu uhaja duša skozi usta in oči, se je prestrašila, da se mu ne bi znova vrnila; zato mu je z dlanjo naglo zaprla veke, za usta je porabila malo več moči... Tako, mu je rekla, zdaj nimaš nič. Smrt se ji je zdela bedna, nič lepega, junaškega ni bilo na njem, smrt mu je zadušila možatost, splahnela je mogočnost. Ob vse je. Niti pretresljiv ni bil, za kar se ji je zdelo, da mora spremljati mrtve še prek groba. Nekaj, kar se mora za vselej vtisniti v spomin; živi odnašajo vanj svoje mrtve, s spoštovanjem in bolečino jih zapirajo vase. Tu pa tega ni bilo možno. To ji je bilo prav; celo bala se je, da bi mogla za kaj žalovati. Zato mu je rekla: Vidiš, Martin Prvi, živel si mogočno, umrl si bedno, pokopali te bodo še bolj mogočno, tvoja grobnica

te bo prvega sprejela – prmejdevet, saj si zgradil pravo podzemsko palačo, kaj si mislil, da nas bo kot miši? – uničil si mi petindvajset let, kakšna sreča, da jih ni bilo več! – Smešno bi bilo od mene, če bi ti zdaj odpuščala, zato ker si tako bedno mrtev. Jaz pa bom imela boljše življenje. Ali veš, kaj mi to pomeni? Meni, ki sem bila nihče, potem ko me je mama pripeljala v tvojo krčmo in si me takoj izrabil, punco neumno, da sem hodila okoli z velikim trebuhom, misleč, da imam bulo. Bula je bila Marjeta, potem je prišla še Ana. In si me le naredil za ženo, ker te je bilo sram govoric. Dve ljubki deklici, kajne? Ti pa si čakal na naslednika. In ko je prišel in umrl, si me premikastil. Ali si sploh kdaj kaj čutil po človeško? Si se zavedal, kako je materi, če ji umre otrok? Kaj pa smo vedeli o pljučnici? Nič nismo mogli storiti, ti pa si me nabunkal, ker sem po tvoje otroka namerno prehladila. Tvojega sina! Vseh petindvajset let, vsak dan je tvoj prst kazal name: za slabo kosilo, za tvoje prehlade in glavobole, za kak pokvarjen stroj, za kako zamero užaljene stranke – predvsem pa zato, ker te nikoli nisem hvalila do neba. Veličastno si se zdril name, če tvoji hčeri nista bili prijazni z gospodično Justi, kajne? Dolga, predolga bi bila zdaj obtožba Martin Prvi, ampak enkrat ti moram to povedati. Upam, da me slišiš, in upam, da rogoviliš tam, kjer si že, ker me za tele besede ne moreš več nabunkati. Nekoč si v jezi vrgel vame obtežilnik, in ker me ni zadel, si zavpil, da se bo prej podrl METEOR, kot bo mene vzel hudič. (Danes lahko stara gospa še kako potrdi besedam Martina Prvega!) In če bi me ubil, kaj bi imel od tega, na koga bi se bil potem lahko zdril? Ah, pustiva zdaj to ob strani, tu so pomembnejše stvari. Moje boljše življenje! Petindvajset let sem molče prenašala tvoje udarce, zato, ker sem čakala na tale trenutek. Na svobodo. Boš videl, da ne bo nihče zares jokal, še Justi ne. Če bi že jokala, bo zato, ker bo morala iti . . . Še tole se pomeniva, ker je zelo pomembno: zakaj sem ti bila vse življenje tak trn v peti? Zdaj ti povem, morda se niti nisi zavedal, da sem bila nekakšna tvoja vest. Mojega pogleda nisi prenesel. Nekoč si rekel, da gledam kakor deklice na naši fasadi, s čistim, nedolžnim ognjem, bog se usmili, pa so moje oči čisto sigurno peklenska iznajdba. Natanko tako si mi rekel. Vse tvoje temne sile so se bleščale v zrcalnem odboju mojega pogleda. To si še kako dobro videl! In tega nisi prenesel. Zato. Prav zato. Zdaj si bova dala drug drugemu mir. In kjer si, se lahko razpočiš od jeze, ker bom začela upravljati tvoj denar – svoj denar seveda, kot da mojih petindvajset let dekle za vse, gospodinje, prodajalke, blagajničarke, knjigovodkinje, vzgojiteljice hčera ni nič vredno? Za druge si bil kavalir, odprtih rok, za družino si tanko rezal kruh . . . Zdaj bo drugače.

Strmela je vanj in se čudila muhi, ki mu je brenčala okoli nosu. Jo že privablja smrtni duh, ki ga ona, vdova – kako lepo se sliši! – še ne zazna. No, ja, še marsikaj bi ti lahko napela, a se ne bom več gnjavila, kakšna lahkost, če pomislim, da si me še včeraj poslal k vragu, komaj si odpiral usta, ker ti nisem prav podložila blazine, kako me je še včeraj gledalo tvoje odprto oko, niti proseče ali roteče, kar je značilno za umirajoče, če ne morejo normalno govoriti – ampak z onemoglim srdom; ker boš umrl in bom jaz uživala svobodo, pravzaprav si se poslovil prepričan, da sem ti jaz zakuhala prezgodnji konec. Tebi in METEORJU.

Danes se stara gospa rada posmehne tistemu velikanskemu upanju. Toda takrat, ko je strmela z olajšanjem v umirajoče oko svojega moža, ni mogla slutiti, da ji bo v oporoki zapisal kot in hrano, kot se spodobi – in nič drugega . . . Toda bila je svobodna in to je bilo več vredno od METEORJA,

ki so ga povojna leta znova uničila, več vredno od premoženja. Zato je zbasala v kraj vse neprijetnosti in se posvetila družini. Brez mučnega ukazujočega kazalca, imela je mirne noči in dneve. Toda ne za dolgo. Dobrih deset let kasneje se je pompozna grobnica ŽERJAVOVI s pozlačenimi črkami in s kamnitnim angelom z golobico v roki, kar naj bi predstavljalo dušo umrlih, odprla za Marjeto. In deset let pozneje še za Ano, potem kmalu še za oba zeta in celo za Martina Tretjega. Vsakič, ko je strmela v črno odprtino, si je rekla: Spet me je prehitela, prehitel... Čim starejša je bila, bolj razločno je slišala glas Martina Prvega, njegov histerični smeh in zadirčni ton: Zdaj ga imaš – boljše življenje!

Zato se je med staro gospo in družino leto za letom povečavala praznina umrlih, vseh, ki jih je natančno po vnaprej določenem ciklusu požirala grobnica z angelom in golobico. Velikih razdalj med njo, vnukinjami in pravnuki ne more zapolniti še tako skrbna pripravljenost, da se jim prilagaja s časom potreb in razmer. Poskuša jih razumeti, toda redko se ji nasmehne povračilo razumevanja. Je že tako, si reče, zmerom moramo stari razumeti mlade. Zlomka, da bi se vsaj malo potrudili.

Sicer si stara gospa z družino ni več belila glave: desetletja boleznih hčera in zetov so za njo, tudi nedoumljiva smrt vnuka Martina Tretjega pod kolesi mestnega avtobusa ji ni več neznosna, vnukinje in njihovi otroci žive po svoje, in kar se ji na svetu še zdi vredno, je čudovita stara stolpičasta hiša, kostanji, ki jo obdajajo, pogled na hrastov breg; v miru bere knjige, za katere pod vlado Martina Prvega ni bilo nikoli časa, včasih pobrska po albumih, da jo obiščejo sorodniki in znanci, spet zaide v mladost, se nostalgичno zamisli ob letih, ki sicer niso bila prav nič lepa in obetavna, a vendar znosnejša do trenutka, ko je prestopila dom Martina Prvega in izgubila vero v boga in ljubezen. Spomini na moža so dosledno mračni in neznosni. Ne more mu odpustiti petindvajset let in vseh posledic, ki so – vraževerstvo gor ali dol – njegovo povračilo za njeno privoščljivost. Mi bo že spet kaj zakuhal, reče, kadar zasluti, da se zbirajo črni oblaki. Teh se je v zadnjem času kar precej nabralo.

Tudi včeraj. Na družinski ohceti. Včeraj je bilo malo drugače, saj se je prvič zgodilo, da so jo kar naravnost napadli. Prej so bili vsaj obzirni.

»Babi,« je rekel med smehom ženin, pravnuk, ki še študira arhitekturo, »stolpičko bo treba podreti. Kazi okolico, mar ne vidiš? Zravnali jo bomo in tam naredili pentljo, saj je na tistem odseku promet že pregost...«

Hudo jo je pogrelo in že dolgo ni zmetala toliko jeznih besed pred svoje potomce: »Hudiča boš podrl, zravnal! Hiša že zares zaudarja od starosti kot jaz in zato bo ostala tam, če že zaradi drugega ne, bo ostala zaradi mene in breze, ki raste iz nje. Ti je jasno? Malo bolj si jo oglej! Ne gledam tvoje avto ceste niti tvojih novih blokov, tvojega mostovja in podmostovja – gledam svoj travnik in svoje kositje in svoj hrib, fantiček. In nebo nad sabo. Gledam jutro, ki me zbujajo, in opazujem pot zemlje okoli sonca do zatona. To mi je dovolj. Nekje na tej poti se bo za vselej ustavil tudi moj pogled. In potem bodo prišli tvoji minerji in bagri in bodo vse splanirali, izvotlili, zabetonirali. Morda bo takrat moja duša vpila pod betonom in žalovala za kositjem, morda.«

Tako je govorila stara gospa in bilo ji je hudo. Zato je zvrnila čašo vina in še eno, da je pregnala strah in se potolažila. Saj se le šalijo na moj račun, le šalijo se. Veseli so, če mi kakšno zagodejo, veseli, da me izzovejo. Končno jim ne morem zameriti. Oni ne vedo, kako se počutim tu doma.

Niso navezani. Tako je, če se pretrga rodovna veriga, če se izgubijo vezi; kaj jim pomeni babica, prababica, jutri že lahko praprababica, če se je vmesna vez s starši pretrgala. Kri ni voda – toda zvedeni lahko: odveč si, babi, moraš v dom. Kdo pa te bo od nas lahko oskrboval, če se ne boš mogla več premikati, kdo? Mi imamo svoje posle skrbi, svoje življenje – v domu pa ti bo lepše kot v stolpički. Daj si no dopovedati!

Kdo bi še tule tehtal duše, kdo bi se še skliceval na človečnost, usmiljenje, dobroto; kdo bi mi dopovedoval o srčnih stiskah starcev po domovih? Končno bi bilo od mene kaj takega tudi sebično. Če niso navezani, pač niso.

Dokler bo še zmogla trideset lesenih zvijugastih stopnic v svoj stolpič, bo dobro. Še na misel ji ne pride, da bi se preselila v spodnje, bivše prostore, kjer je kraljeval Martin Prvi s svojo družino; zdaj je natrpana z odvišno šaro bivšega METEORJA in s starim pohištvom. Tu pa živi kraljevsko, predvsem zaradi razgleda na jutro, popoldan in večer. In kadar se jo je kot danes polastil strah zaradi eksistence, zaradi hiralnice, si jo je najlaže odmisli tako, da je nekajkrat naglo odšepala ob polkrožnih stenah, tresoč se malo od jeze malo od tesnobe zavoljo dejstva, da se bo morda treba kmalu odločiti. Kako?

Ah, je odmahnila in odšepala na balkon, tu so še breze in hrastov hrib in kostanji. Ponovila se bo pomlad in tako kot lani bo kmalu vse lepo zeleno, tolažilno zeleno. To potrebujemo stari, ne le mladi. Stari potrebujemo pomlad, kot vino nam hitreje požene kri po žilah. Spet se poganjamo po tratah za žogo, gozdovi so odeti v večno skrivnost, pritajen strah, radovednost kaj odkriti, stikljivost po shrambah in kaščah, uhajanje prek mejic v prostranstva, večni mik neznanega, kljub temu, da sem bila šepajoča deklica, tako rekoč od rojstva, mi to še malo ni jemalo veselja do iger in družbe; morda sem prav zato v tistih časih doživljala še vse globlje in bolj sanjsko in pretanjeno.

Stara gospa se je sklonila čez ograjo in se rahlo, skoraj oprezno dotaknila kostanjeve veje, ki je silila na balkon. Skrbno si je ogledovala popkovje in se znova čudila natančnemu krožnemu toku nastajajočega življenja, ki bo kmalu pognalo iz teh puhastih svaljkastih lističev. Rdeči cvetovi, rdeči pokončni grozdi! Na drugih kostanjih bodo beli. Njeno drevo, osamelec, ki se že dolga desetletja pritiska k stolpički, se druží z njeno starostjo, ovito v bršljan, in kadar rdeče zacvete, deklice ob oknih prav vznemirljivo zapoje...

Ko je tam stala in vdihavala mir in še nejasni vonj nastajajočega razcvetja, jo je nenadoma zatemnila neznosna misel o prihodnosti, ki ji bo vse tole vzela, jo torej ogoljufala za podobo, ki jo lahko še uživa ta trenutek. Stara gospa je zmerom kaj predvidevala. Ni bila sicer brez iluzij, a vendar je bila toliko stvarna, da se je zavedala, kako se bo morala posloviti tudi od njih. Že predolgo je na svetu, da bi se kljub izkušnjam še krčevito oklepala varljivih stanj. Upanja se lahko vlečejo v nedogled, toda nekoč se vse razblini, kot bi bilo iz puha ali milnih mehurčkov. Na to se je treba pripraviti. Toda stara gospa v resnici na to še ni bila pripravljena. Bila je lahkomiselná in v tem je bila zelo mladostna. Če ne bo danes, bo jutri, bo že kdaj, in kadar bo, bo prezgodaj... Svoje starosti se ni bala, bila je zdrava, bala se je ljudi, bala se je svoje vnukinje Barbare – ta je bila zares prava naslednica svojega deda – da ji kaj našpiči. Stolpička je namreč njena, za to je že poskrbel Martin Prvi, ki ji jo je bil zapisal v oporoki... ko mu je

deklica sedela še v naročju. In znova se ji je oglašal pravnik, kaj se ni šopiril: Babi, stolpičko bomo podrli, kazi okolico, zravnali jo bomo... Sicer mu je dobro navila ušesa, toda... Zdaj je tu strah, pošastna misel o brezizhodnosti. Hiralnica. Najstrašnejše, kar jo lahko doleti. Smrt je blaga, če si tako star. Hiralnica pa je njeno predverje, zavestna obsodba na smrt. Kot bi tičal v celici smrti.

Toda stara gospa se je uprla. Iz vse svoje duše, iz ponosa, iz svojega zdravja, osebne svobode in človeškega dostojanstva. Zaradi svoje obstojnosti. Naj si je v tem trenutku vtepal v glavo še toliko na videz lepih, celo nekoliko privzdignjenih besed – nastale so iz njenega prirojenega uporništv. Nekoč se je zaman borila za boljše življenje, da bi pri življenju ohranila svoji hčeri, ki sta umirali za tuberkulozo in rakom; skoraj leto dni je morala umirajoči hčeri prikrivati smrt Martina Tretjega, njenega sina. Borila se je za boljše življenje sebe in družine, in ko je zdaj to »boljše življenje« tu, so tu tudi leta in na koncu hiralnica. Vse zaman. Če moraš življenje končati v hiralnici, je bil ves boj zaman. Kakšno ponižanje za dolgo življenje! In kakšen nesmisel, da dolgo živiš. Če moraš dočakati tako beden konec.

* * *

Hiša se je stresla in misleč, da je potres, je stara gospa sunkovito odprla oči. Ko si je pozorno ogledala reči okoli sebe, je bilo še vse na svojih mestih. Toda vseeno je bilo nekaj drugače. Hiša je namreč tiho zapela z mrmrajočim napevom, ki je nenehno nihal, rastel in padal. Potem se je razlilo podrhtevasoče jokanje, ki se je polastilo vseh prostorov, v skupen odmev, kot bi ji hotelo dopovedati, naj vendar že kaj stori. Naglo je vstala in odšepala k oknu. In tedaj ni bilo nobenih ugibanj več.

Orjaško drevo se je počasi nagnilo. Ni padlo kakor človek, ki se zvrne, padalo je celo večnost in je bilo pokončno še naprej, bilo je še mogočnejše in lepše kot prej, bilo je kraljevsko. Šele zdaj ga je dojela v vseobsežni veličini in resničnosti. Bilo je pretresljivo prav zato, ker ni bilo niti najmanj ubogo v smrtni uri. Bilo je na višku zdravja in moči, pravkar je zmolelo veje proti soncu, da se okraši z belim cvetjem in vonjavami in prekrije betonsko obzidje, sivi horizont pred staro gospo.

Zatikalo se ji je v grlu in še ni mogla razvozlati čudnega nesorazmerja – tu jasno, čisto jutro, ubranost ptic, ki je še nemoteno od reke vozil spodaj, kar nastopi uro kasneje čas, ki je še deviški, da se v njem ptice slišijo med seboj in lahko zelena pljuča neovirano dihajo – in tam pokončevanje. Neodložljivo, brutalno. Mestni očetje so se odločili in določili dan smrti, odstranitev desetih kostanjev zaradi neke ceste, kot bi jih še ne bilo dovolj... S svojo zdravo pametjo si ni mogla dopovedati, da si ljudje ne želijo dreves, da jim je vseeno, če drevesa so ali niso; ljudje vendar tu z drevesi živijo in jih ljubijo, živijo z njimi kot z domačimi živalmi, kot s pticami, ki tudi ne morejo živeti brez dreves. In kostanji so kakor golobi, radi živijo med ljudmi po mestih...

Omotično je šepala od okna do okna, od vzhoda proti jugu in nazaj, lovila ravnovesje in vznemirjeno brskala po možganih, da bi našla potrdilo za tako nasilno dejanje.

Potem je padlo naslednje drevo in stolpička se je ponovno stresla do temeljev. Zmrazilo jo je, in ko se je znova streslo, močnejše kot prej, in se je

pričelo oglašati podhrtevajoče jokanje po vseh prostorih, je vedela, da so se lotili rdečega kostanja. Sesedla se je, potisnila obraz v dlani in onemela.

Potem je pričela vpiti, ne da bi bila vedela, kaj vpije, vpila je za vsako drevo svojega življenja, ki je tu rastlo, živelo in se z njo staralo. In vendar ni nikoli pomislila, da se drevesa tudi starajo. Drevesa in ona so obstali na črti časa in na njej so dobro živeli in dolgo živeli. Zdaj pa so prišli ljudje s stroji in Bog jih ne more ustaviti. Kot da ji jih izpred oči odnaša nevidna sila, so drevesa izginjala z njenega horizonta. Za njimi se je odpiral betonski zid blokov, da ji je zagomazelo. Stolpička je nenadoma postala prečuden osamelec, ujet med obzidje tipiziranega sveta.

Nihče se ni ozrl v hišo, nihče se ni zmenil zanjo. Spodaj so delo opravljali birokratsko natančno, odmerjeno po administrativnih ukazih. Rezali so v živo meso in obrazi so jim bili sklonjeni nad trupli brez vsakršne človečnosti. Masaker, ki ga opravljajo dan za dnem, mehansko, ne da bi kdajkoli pomislili, koliko let in kako so živela pokončana drevesa... Tu so bila razžagana v kose, okleščena, slečena, gola okostja so se bleščala v soncu, ki se je začudeno oziralo na nenadne spremembe, ker mu ni bilo treba utirati poti skozi drevesne krošnje do stolpičke. Ta je naenkrat izgubila njihovo blago svetlobo in ptičje petje.

Tiščale so jo hude besede, a jih ni mogla izkričati. Naj skoči skozi okno? Naj gre dol in se vrže pred pošast? Naj jo ustavi? Kako? Se bo ustavila? Krohotala se bo in bo jurišala nanjo in jo potacala. Mudilo se ji bo naprej. Naprej? Stoj! Tam je vendar stara hiša in v njej stara gospa. Tako ne gre. To jim je treba preprečiti. Nekoč je videla, kako so podirali stare hiše, kako so se rušile pred njenimi očmi.

»Babi!«

Včasih je glas odrešitev. Stara gospa je prisluhnila. Barbara? Kako prav, da je prišla, bova dve proti strojem, ne bodo si upali... Upanje ji je odpiralo duri in brezglasno čakalo nad škripajočimi stopnicami; v vnukinji je iskala potrditev za svoje upanje. Sunkovit objem, je že dobro, je že dobro, jok jima sili v grlo.

»Nisem vedela, nisem vedela...«

»Vrgli so me iz spanja... Bilo je strašno... Glej, s kakšno pošastno naglico... kot polje po bitki. In zid, zid, prekleto, ali misliš, da bodo hrib pustili?«

»Nisem vedela, da bodo že...«

Stara gospa se je sunkovito zravнала: »Česa nisi vedela?«

»Da bodo že prišli žagat... Obljubili so... Hoteli smo ti kasneje povedati... Vsem nam je presneto težko...«

»Kaj ste mi hoteli povedati?« Glas stare gospe je bil napet do skrajnosti.

Barbara je nadvse nerodno izvlekla iz torbice papirje in jih pomolila babici. »Nisem te hotela vznemirjati, do zadnjega sem upala, da se bo našla kaka rešitev, kar so mi na občini že dolgo zatrjevali, zato sem odlašala, nisem vedela, zares nisem vedela, da so se tako naglo odločili...« Prekladala je liste iz ene roke v drugo, potem pa položila vse na mizo.

Končno črno na belem. To pa je zanjo poglobitno. Odlok o obveznem izpraznjenju oziroma izselitvi, kar mora lastnik pravočasno opraviti zaradi odstranitve objekta za gradnjo obvoznice.

Kakšen je človek! Kako upajoč, beden se lovi za slamico! Odrevenelo čaka na smrtno obsodbo. Čakala je, da se je bo usmilila višja sila in zadnji

trenutek pometla z urbanističnim načrtom, čakala je pač na nekaj, kar jo bo obvarovalo pred nasiljem. Komu je na poti njen stolpič, pogled na hrib, njeno sonce? Saj drugega nič več ne potrebujem. Če se komu zdi, da je njenega življenja dovolj, naj ga vzame. To bi bilo tudi od Boga, če je, najbolj pošteno.

Barbara je strmela v babico, pokadila cigareto in čakala.

»Nikamor ne grem. Tu ostanem.«

»Toda babi!« Rahel krik in že se je pričela trkati na prsi. Ona – da niti v sanjah ne misli prizadeti babice, da se še prerada umakne iz svoje sobe k možu, če ne bi hotela Mihela ...«

Da bi se umaknila k Simonu? Ta je dobra, da bi potem imela jaz cirkus ali pekel, kar bi me čisto gotovo prej spravilo v zemljo kot pa samo rušenje. Kakšna namišljena žrtev! Saj še predobro ve, da bi za nič na svetu ne sprejela take ponudbe ... Tako me mislijo potiskati od enega do drugega, dokler me ne bodo prisilili v hiralnico.

Zato je rekla, da bi udarila piko na koncu stavka: »Naj kar pridejo!«

»Saj te bodo morali s silo!« je zacvilila Barbara.

»Pa s silo.«

»Tega nam ne smeš storiti.«

»S sabo lahko storim, kar hočem.«

Toda ko je vnukinja srdito odvihrala, ko je poslušala pete, ki so silovito tolkle po škripajočih stopnicah in ko so se zaloputnila vežna vrata, so se stari gospe zatresla kolena, da je zdrsnila na tla. Za trenutek se je naredila tema okoli nje, nekaj žametnega ji je zdrsnilo čez možgane.

* * *

»Prišli so,« je rekla in naredila križ čez Boga.

»Prišli so,« je zastokal odmev.

Ulegla se je nazaj v posteljo in se pokrila čez glavo. Hiša se je tresla v zaporednih nepojemajočih sunkih, in ker tega ni mogla poslušati, si je mašila ušesa in se blazno premetavala. S stropa je pričel odpadati omet, in ko ga je lep kos priletelo na posteljo, se je besno vzpela kvišku, toda jeza se je polagoma razpustila v stokajoče ihtenje. Med Marjeto in Ano na steni je nastala globoka razpoka. Zapraskalo jo je v grlu, skobacala se je na tla. Dolgo je zbirala pogum, da bi si stvar ogledala od blizu. Končno je odšepala k oknu.

Ogromni stroji so grizli stene, ki so pod udarci razpadale v prah. Stene severnega stolpiča! Pred očmi se ji je naredila prosojna mreža, stkana iz drobcenih belih kvadratkov in vse podobe resničnosti so se zabrisovale. Stroji so se spreminjali v žuželke, muhe so migotale v zraku, ose so brenčale, bramorji so lezli po okenski polici. Mrčes ji je megilil pogled v daljave. Izgubljala je ravnovesje. Votčila jo je groza, ki je podirala hišo.

Ana je padla s stene. Katera od deklet? Ne more se spomniti. Ne more se spomniti niti tega, kje sta njeni dekleti. Niti kdo je ona sama niti od kod je prišla. Ve samo to, kar je. Tu in zdaj.

Globoko zajame sapo in odšepa na zahod. Hrastov hrib je še, hriba ne morejo kar tako podreti. To je dobro, da ga je veliko. Morda bo ostal. Morda bodo griči še ostali in gore, tudi reka bo še tekla, da bodo zaljubljeni in stari ljudje posedali ob bregovih in strmeli v nenehni tok, v neznano silo, ki vse žene in uravnava. Brez ljudi, ki hočejo urediti svet po

svoje, ki preusmerjajo celo tok rekam, ki podirajo gozdove in griče, ki spreminjajo zemljo v beton... Za trenutek je spet vse jasno, mirno.

»Breze!«

Krčevit odmev, ki se je ponavljal, dokler ga ni udušilo vnovično, še močnejše tresenje. Hiša se je naglo, preneglo spreminjala v razvalino. Vsi njeni odmevi so se zbrali v stolpu pri stari gospe. Bilo je kakor na potapljanju se ladji, ko so se tla spodmikala nogam in so se stene lomile okoli nje. Nekje vmes je padla Marjeta. Zunaj so besneli stroji, zrak se je polnil z rdečkastim prahom.

Obkoljena? Si bodo upali? Barbara menda ne bo dovolila, da jo podrejo kot stolp? Spet se ji je majčkeno zjasnilo. Hodila je kot v sanjah in se je spomnila, da je v spalni srajci, in to bi bilo smešno, zares klavrno za staro žensko, ki bo umrla v stolpu... Kako je bilo že z Marijo Stuart? Nekaj rdečega...

Zdaj jo je obsedlo še to. Pokazati jim, da ni le stara, zavržena ženska, zreła za hiralnico. Naj jo izvlečejo iz podrtine kolikor toliko urejeno... Saj že ve, kaj bo dala nase. Kot zmerom. Najbolje se je počutila v njej in nihče ni imel nikoli nič proti tej obleki, črni, z belimi pikami... Rekli so celo, da jo pomlaja... Dolgo se je motala pred omaro, ker se ji je zdelo, da je iz lesa, same bolečine z gibi in premiki, potem jo je le našla... In ker ve, kje naj ga išče, ga najde v kopalnici, v škatli za puder... tudi takrat so ga zaman iskali in je Martin Prvi potem dobil napad, vrabec pa je tičal v pudernici! Obesi si ga, zlat METEOR, naj jim bo za slovo...

Spet se ji je zameglilo. Napadle so jo žuželke, slišala je ose in čmrlje, bramorji so rili po zemlji, zdrsnila je k oknu, črne in rumene gosenice so bile že pred vrati stolpa... njenega stolpa! Skozi kvadratke ji je migotal rdečkast prah, razblinjal resničnost in jo znova sestavljal. Ustrašila se je, da se je nekaj nevarnega vgnezdilo v glavi kot sovražnik, ki ji je zdaj grozil še od znotraj.

Potem se je vse ustavilo. Kot smrt. Tišina groba.

Cvileče zavijanje okoli vogala.

Zvonjenje. Srdito, besno odmevanje.

»Mislijo, da sem gluha... Zdaj pokaži, da imaš še pravico do lastnega življenja, do lastne odločitve. Če te nimaš, tudi življenje ni vredno pasje fige.«

Hiti zaklepat vrata. Potem zvleče tja težki naslonjač. In če vderejo in jo zgrabijo? Nič nima, s čimer bi se branila. Nič... Sicer pa je vse nič. Tudi onkraj.

»Nič, nič,« vpije, in če k temu prištejemo še odmev, ki se je zdaj močno pojačal, mora oglušeti, ker Nič prihaja predvsem od znotraj, in to je najhuje. Samo to še ve, da je tam odprto okno in da bo malenkost tisto preskočiti. Bolje nič tam – kot tu čakati nanj.

V sencih ji je močno zaključalo. Pričelo se ji je mračiti. Lovila je misli, pihalo ji je skozi možgane. Lovila je sapo.

Samo ne pasti, ne pasti... je mislila težko.

Potem jih je videla, megla se je kadila, prihajali so ljudje, stroji, saj je vseeno, vsi so njeni sovražniki, vse hočejo uničiti, zbrisati.

* * *

Stara gospa sedi na klopi v črni žoržetasti obleki z belimi pikami, stari

vsaj tri desetletja. Ogrnili so jo v bel plet. Roka ji počiva na prsih in včasih poboža obesek, ki ji visi skoraj do pasu. Zaradi njega imajo sestre precej preglavic, kadar jo slačijo. To pa je skoraj edina težava, ki jim jo povzroča. Nihče jim namreč ni mogel pojasniti, čemu se tako mirna, stara ženska okleplje obeska, zatega kolesa, kadar ga ji hočejo sneti; ker pa se niti v psihiatričnih bolnicah ne potrudijo globlje razvozlati uganke, ki jih nenehno vozljajo človeški značaji, nagibi, razmerja, tudi nihče kaj bolj ne poskuša spoznati preteklost stare gospe. Zato se preprosto sklepa, da se pač človek v svoji starosti bolešno okleplje dragotin in denarja (le pogledjte pod blazino!), svoje namišljene eksistence.

Včasih vstane, da se sprehodi po pešчени poti med nasadi obrezanega grmičja, pod brezami in javori, šepa počasi, skoraj lahkotno, palico rahlo potiska v pesek, kot bi hotela pokazati, da ji služi samo za parado. Tudi smehlja se, se ustavi, pogovarja. Če jo kaj zjezi, privzdigne palico in zažuga. Najpogosteje se obrača k soncu, globoko vzdihne in reče:

»Pobožaj me!«

Vsakršen hrup jo vznemirja. Avtomobili, vpitje, veliko ljudi. Nekoč je na sprehodu naletela na stroj za rezanje trave. Možakar, ki je sedel na njem, ga je ravno vžigal in se potem pognal na travnik. Tedaj je stara gospa dobila napad besnobe, in preden so sestre pritekale do nje, je že z neverjetno lahkoto odšepala k stroju. Dvignila je palico in zakričala: »Kaj ste naredili z drevesi!«

Spčetka je imela kar pogoste obiske; lepo so se zvrstile vnukinje in pravnuki. Danes redkeje prihajajo. Desetletni Klemen ji je še zelo zvest. Rada se pogovarja z njim, on pa predvsem zato, da potem doma veselo pripoveduje, kako ga je babi kresala, bila je prav regimentna...

»Kdo pa si ti?« vpraša vsakič znova.

»Kaj me ne poznaš?«

»Že vem. Martin Drugi si. Velik si že in Martin Prvi je lahko ponosen, saj ga boš vodil...« Spodbudno se mu nasmehne in oprezno poboža zlato kolo na prsih.

»METEORJA že zdavnaj ni več, babi...«

Stara gospa samo odmahne s palico, se zdrzne in skloni k otroku: »Bojim se,« šepne, »pokvaril te bo.«

»Kdo, babi?«

»On. Toda molči. To je najina skrivnost. Nevarno je. Če bo zvedel, bo mislil, da sem te ščuvala proti njemu in te mi bo vzel. Vse so mi že vzeli, kajne?«

Fant molči. Zdi se, da je pravzaprav babica zadela v črno. Zares, vse so ji vzeli, celo pamet.

Potem se nenadoma spremeni. Zvito se nasmehne, vstane, in kot bi hotela nekaj posebno poudariti, dvigne palico in se zahahlja:

»Mar ne vidiš, Martin Drugi, da sem jim ušla?«

»Kam, babi?«

»Nazaj, k brezam.«

»In stolp?«

»Ga ne vidiš? Prenovili so ga. Lepo od njih. Zdaj sem spet doma.«

Babica se zamaknjeno smehlja in Klemen naredi krivuljo okoli njenega obraza. Babica se ne zgane. Tam je njen stolp in Klemen to ve. Zabavno je. Babica čara. Vidi ga, stolp, stopnice, podstrešje, sami strahovi, netopirji in golobi, pajčevine, ravbarji in žandarji. Imenitno je bilo. Še lani, ja...

Kakšna škoda! Poveljnika ravbarjev je zalotil v trenutku, ko je odpiral babičino skrinjo, polno cekinov. Zatulil je in junak se je onesvestil. Spodaj je zaropotala babica in zavpila, naj jo neha strašiti... Sicer pa je bila zelo pogumna, če pomisli, da je sama živela v začaranem stolpu.

Tole mu je dalo misliti. Začarani stolp? Kaj pa je to drugega kot življenje v začaranem stolpu, če nimaš pameti? Glej, kako se premeteno smeje, ima že spet kaj za bregom! Končno je predolgo sama živela v stolpu, pa jo je začaral. Če si že tičal v njem, ne moreš nikoli več iz njega. Na lastne oči se je prepričal, kako je s tem. Nenehno se vrtiš, vse je okroglo, blodnjak, same skrivnostne luknje in čudna svetloba, v kateri zmerom kaj prhuta. Pokanje, škripanje, nenehno vzdihovanje, odmevi. Še lani mu je rekla: Slišiš, kako hiša govori? Le poslušaj, sinko, ta hiša ti lahko marsikaj pove... Dolgo življenje, hudo življenje, zgodovina... Če je še tako nape-njal sluh, zgodovine ni slišal. Pač pa ravbarje, ki so nenehno oprezovali, da bi kaj sunili. Če že drugje v hiši ne, vsaj na podstrehi, nad stolpom. Tam so bili šele zakladi! Skrinje, stare čudne knjige, čeprav ogromne, a lahke, z neznano pisavo, smešno kolo, kakršnih ni več videti na cestah, z enim velikim in enim majhnim kolesom, pustne maske in obleke s kraguljčki in več velikanskih zabojev z najrazličnejšo železno kramo, s ponikljanimi deli koles in otroških vozičkov, to naj bi bila ostalina dedovega METEORJA, kot mu je zatrjevala babica. Čudil se je, kako je mogoče zbasati mogočno fabriko v nekaj prašnih zabojev, ki so bili resda veliki, da je komaj videl vanje, a vendar mu je bilo žal, da se tako imenitna reč žalostno končava pod streho stolpa... Stolp in babica sta bila neločljiva. Kadar je mislil na stolp, temačen, skrivnosten in strašno star, je z njim enačil babico. Njeno pripovedovanje o Marjeti in Ani – kako sta se lovili po hiši, kako so ju nekoč iskali ves večer in ju pozno v noči našli na pol mrtvi od strahu v skrinji pod streho – je bilo tako živo, da so se ji zares orosile oči, on pa je otrdel od napetosti – to je bila torej zgodovina? Zato je verjel v vse, kar mu je odkrila – prmejdevet, to se ji je zmerom regimentno posrečilo.

Stara gospa ponovno dvigne palico in spet pokaže na stolp. Tudi Klemen ga dobro vidi, celo Marjeto in Ano, ki visita na steni, kostanj, po katerem je splezal na balkon, da bi razbojnikom zaprl izhod, celo sliši ga, kako stoka, kadar zimski veter vleče skozi njegove stare rane. Zato se nikoli ne upira, kadar ga mama vzame s seboj na obisk. Včasih se celo zgodi, da jo kar sam pobriše z avtobusom po šoli – kot danes. Zadnjič mu je namreč babica obljubila, da bosta šla na britof. Hudo je radoveden, kako bo to naredila.

»Vidiš, Martin Drugi,« reče in se začudi, ko ga gleda, »spet si zrastel, saj si Martin Drugi, ali ne? Slabo vidim. Ali so vrata?«

»Vrata so, babi.«

»Seveda. Hiše brez vrat, mar ni to smešno?«

Smešno, smešno, pomisli Klemen, če si kot hiša brez vrat. In babi je brez vrat. To moram komu povedati.

Stara gospa se prične smejati. S palico pokaže na klop. »Sediva, Martin Drugi. Takole. Stopala me pečejo, če dolgo hodim. Se ti ne zdi, da je stolp predaleč?«

Klemen silovito prikima. Babica odkima, oči se ji naglo zožijo, ko se odtujljivo zapičijo v Klemenu neznane stvari. Ker jo skuša spet vrniti, jo pocuka za rokav.

»Obljubila si, da pojdeva na britof.«

Stara gospa se, kot kaže, kar dolgo in mučno motovili nazaj. Potem se malce hudomušno zazre v pravnuka, ga poboža po licih in dolgo strmi vanj. Fant se preseda, nerodno mu je. Celo boji se. Tak pogled! »Si pozabila?«

»Kaj, Martin Drugi?«

»Da mi boš nekaj povedala, da se moraš nekaj pomeniti z njim.«

»Aha. Z njim. Ti verjetno misliš na Martina Prvega?«

»Ja, na deda. Ne, ne. Na očeta.«

Kar ponosen je na svojo novo vlogo. Sicer pa doma trdijo, posebno teti Katja in Mihela, da bo morda iz njega še dober igralec. Sam sanjari, da bo imeniten igralec, najboljši.

Stara gospa prikima in rahlo zastoka. Hoče se naglo dvigniti in Klemen ji pomaga.

»Dober si, Martin Drugi, pa pojdiva!«

S palico nakaže smer in fant se čudi, koliko še zmore. Komaj jo dohaja.

»Zakaj tako dirkaš?«

»Hitro, da nama ne pobegne.«

»Prav. Zdaj teciva.«

Klemen jo drži za roko, babica jo krepko stiska. Pesek jima hrešči, listje se nosi mimo njiju. Že pet krogov sta naredila po peščenem soncu med nasadi.

Klemen se ustavi. »Tu sva.«

»Sva že tu?« Babica se začudi.

Stojita pred fontano s kamnitno školjko, ob kateri pleše vila v dolgem oprijetem oblačilu, prek ramen ji frfota nagubano ogrinjalo.

»Tu sva,« reče naposled babica. »Vidiš, Martin Prvi, tu je najin fant. Ali ni lep? Dobila sem ga nazaj... Vrnil si se, kajneda si se vrnil, Martin Drugi?«

»Ja, babi... Toda zakaj sem se moral vrniti? Zakaj nisem bil pri tebi?«

»Nisi.« Dvigne palico in pokaže v fontano. »On te je ugrabil. Samo zato, da me je mučil, da je lahko rekel, da sem te spravila na oni svet. Ti pa si se vrnil.«

»Torej sem mu pobegnil?«

»Tako je. Pobegnil si.«

»Kje pa me je skrival?«

Stara gospa širi oči, se našobi in se zagleda v vodnjak. »Kje da te je skrival? Tam spodaj. Globoko. V temi. Vse je bilo dolgo, dolgo v temi. V stolpu je bila svetloba, vse drugo je bilo v temi.«

»Zakaj je bil stolp svetel?«

»Zakaj? Smešno. Stolp ima vendar veliko vrat in še več oken, sinko. Na vse strani. Na vzhod, jug in zahod. Severa ni. Ali vidiš kakšno okno na severu?«

»Ni ga. To si pa dobro povedala... In breze, breze, še rastejo tam zgoraj?«

»Čemu pa ne bi rastle? Kaj jih res ne vidiš?« Stara gospa se razjezi. Nekajkrat udari s palico po fontani, da se mu curek vode pcedi po obrazu. Hoče ji preprečiti, a jih dobi po roki, da ga zapeče. Stara gospa spusti palico in zastoka:

»Udaril si me, Martin Drugi! Tega ne bi smel!«

Klemen pobere palico in si misli: Saj me lahko še ubije. Kakšna moč!

Potem mu stara gospa sunkovito iztrga palico, in da ne pade, se ujame za rob školjke. Pri tem oplazi vilo.

»Kako je lepa,« vzdihne. Ozre se v Klemen. »Vidiš, kako lepa je moja Marjeta.«

Medtem ko se stara gospa zamaknjeno ozira v plesočo vilo, zaškriplje pesek in izza grma se prikaže Barbara. Zadihana.

»Kaj pa počenjata?«

»Pst, zdaj se babi pogovarja s svojo Marjeto. Kaj je bila zares tako lepa?«

»Kako da ne! Lepotica so rekli moji mami. Ded je bil zelo ponosen nanjo.« Potem potreplja babico. »Zdaj moram iti.«

Stara gospa s palico tipa po vili, gor in dol, zoži oči in se smehlja. Zdi se, da je zelo zadovoljna. Ko jo Barbara znova opozori na odhod, se ježno zasukne, ostro poblisne v vnukinjo in zamahne s palico proti njej.

»Kaj pa tale hoče, sinko?«

Klemen se zareži in zresni. »Domov moraš, babi.«

»Domov?«

»V stolp.«

»Takoo? Misliš, da ne znam sama?«

Klemen prikima in povleče babico za rokav. Ve, kako težko jo je premakniti, če se noče. Stara gospa se vda in potolče po pesku. Napravi nekaj neodločnih korakov in se spet ozre v pravnuka.

»Poslušaj, sinko, ona misli, presneto vendar, ona misli na tisto drugo...«

»Na kaj, babi?«

»Ne morem se spomniti...« Potem fanta stisne k sebi in mu zašepeta v obraz čisto od blizu. Klemen se skremži. (Vloga Martina Drugega mu je sicer povšeči, ampak da bi moral prenašati njene objeme, sapo in sline, je vseeno preveč.) »Ampak reci kar hočeš... ugnala sva jih. Ušla sva jim za vselej. Nikoli me ne bodo mogli zapreti...«

Klemen to pozna. Že ničlikokrat mu je to povedala. Zmerom nedorečeno. Ne najde prave besede za tisto hišo. Pri tem pa se mu le čudno zdi, zakaj se je tako bala udobnega doma za starčke. Fedijeva stara mama na primer se zares dobro počuti v njem.

»Ja, ja, babi, nikoli te ne bodo mogli strpati vanjo, nikoli.« Naglo se ji zmuzne iz objema in poškili nazaj.

Barbara hodi počasi, si grize ustnice, maje z glavo in preganja slabo vest; sicer je ni več veliko, kmalu bo čisto zbledela. Kdo pa je kriv? Taka je usoda. Končno – in obstane, kot bi jo razsvetilo spoznanje – je tole, kar se je že zgodilo, najboljša rešitev.

Stara gospa se spet smehljaje sprehaja po svojem stolpu.